

GİRİT-MİNOS UYGARLIĞINDA SPORLAR VE GÖRSELLERDEKİ YANSIMALARI

Gül Eda BURMAOĞLU¹, Gülten İMAMOĞLU²

ÖZ

Bu çalışmada Girit ve Minos uygarlıklarında yapılan sporlar ve saraylardaki görsellere göre yansımalarının araştırılması amaçlanmıştır. Literatür taraması yapıldı. Avrupalıların ilk uygarlığı olarak bilinen Girit veya Minos uygarlığında sarayların duvarlarındaki fresklere zarif ve huzurlu bir hayat resmedilmiştir. Boğa kültürü belirgin bir şekilde ortaya çıkmıştır. Yapılan sporlar genelde boğa ile mücadele ve boğa üzerinden atlamalardır. En fazla bilgi Knossos Sarayı'nın duvar resimlerinden elde edilmiştir. Boğa ile güreş ve boks gibi sporlar yanında akrobatik hareketler ön plandadır. Ayinlerde, bayramlarda veya şenliklerde sportif gösteriler yapılmıştır. Boğa sıçraması ritüel bir spor olarak kabul edildi. Mit, Theseus'un Minotaur'u öldürmek için sadece çıplak ellerini ve güreş becerilerini kullandığını iddia ediyor. Giritliler gerçekten boğa kültüne ibadet ettiler. Boğaların ve yunusların güzel ve zarif freskleri, Minos'un sanatsal bir uygarlığını ve doğayla uyum içinde yaşadığı bilinen bir insanı ortaya çıkardı.

Sonuç olarak Girit uygarlığından kalan görsellere göre sportif gösteriler organizasyonel olarak yapılmış ve seyircileri bulunmaktadır. Gösterilerde boğa ile mücadeleler ön planda tutulmuştur. Boğa güreşi dışında diğer sporlar olarak birçok sanatsal temsiller ile mücadele sporları (boks, mücadele; kik boks, karate, tekvando, maytai vs) yaygındır. Çocukların görüntüleri ve boks vardır. Diğer sporlar olarak koşma, avlanma, balık tutma, dans etme ve halk oyunları sayılabilir.

Anahtar Kelimeler: Girit, Minos ve Spor.

GİRİT-MİNOS CIVILIZATION SPORTS AND VISUAL REFLECTIONS

ABSTRACT

In this study, it was aimed to investigate the projections of Crete and Minos civilizations and their reflection according to the visuals in the palaces. Literature search was done. An elegant and peaceful life is depicted in the frescoes on the walls of the palaces in Crete or Minos civilization, known as the first civilizations of Europeans. Bull culture has emerged prominently. The sports that are made usually fight with the bull and jump from over the bull. Sports such as bull wrestling and boxing as well as acrobatic movements are the front plan. Sports performances were held during rituals, holiday or festivals. Bull-leaping was considered a ritualistic sport. The myth claims that Theseus used only his bare hands and his wrestling skills to kill the Minotaur. The Cretans did indeed worship the cult of the bull. Beautiful and delicate frescoes of bulls and dolphins revealed a highly artistic civilization of Minos and a people who apparently lived in harmony with nature.

As a result, according to the visuals left from Crete civilization, sportive demonstrations were organized and there were spectators. The demonstrations are held on the front plate with the bulls. Apart from bullfighting, other sports such as combat sports (boxing, fighting, kick boxing, karate, taekwondo, muaythai, etc.) are widespread with many artistic representatives. There were children's pictures and boxing. Other sports included running, hunting, fishing, dancing, and folk dancing.

Keywords: Crete, Minos and Sport.

¹ Atatürk Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi, Erzurum.

² Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Samsun..

GİRİŞ

Girit ve Minos kültürü Doğu Akdeniz'deki adada en eski Avrupa'nın yüksek kültürü olarak görülür. Bu zaman Milattan önce 2000 yılının ilk yarısı olarak kabul edilir. Yunanlılar ve Mısırlılar ile olan ilişkileri nedeniyle yüksek kültürel gelişimleri oluşmuştu (Kornel,2010/2011:61-66). Girit uygarlığı Yunan sporunun olası kökenidir. Bronz Çağında (Milattan önce 1800 - Milattan önce 700) ve Antik çağda Girit'te Minos dönemi inançları önemli yer tutmakta idi. Minos uygarlığı da Avrupa uygarlığı olarak bilinir. Girit adı verilen bir adada Mısır'a çok yakın olan Minos uygarlığı, Milattan önce 3000-1100 yılları arasında gelişmiştir. Bu uygarlıkta çok sayıda muhteşem saray inşa edildiği belirtilir. Sanatı geliştirme de mükemmeldi. Duvar resminden ve Knossos'ta bulunan bronz boğalar gibi diğer birçok eserden onların oynadığı oyun ve spor türlerinin net bir resmi anlaşılmaktadır (<http://sosat77.tripod.com>). Bu resimlerden anlaşıldığı üzere antik çağda Giritliler spora çok düşkünlerdi. Giritte de giymnazyumlarda (Antik çağda spor ve eğitim faaliyetlerinin yapıldığı okullar) spor yapıldığı belirtilir. Gymnasium terimi Girit ve Sparta kökenlidir (Bingül,2013:27).

Sporla görsellik arasında bağ, bugün artık herkes tarafından kabul edilmektedir. Bu bağ, eski dönemlerden bu yana varlığını sürdürürken ilk çağda olimpiyat oyunları, gladyatör yarışlarında, Girit'te genç kadın ve erkek figürlerini bir boğanın üzerinden atlarken gösteren duvar resimlerinde, Azteklerin güneş ve ayın doğuşunu futbol oyunuyla ritüel biçiminde kutlamalarını anlatan Meksika rölyeflerinde ilk somut örnekleri olarak kendini göstermiştir (Korkmaz,2013:23). Boğa üzerinden atlama özellikle Minoan Girit olmak üzere Orta Tunç Çağı figüratif sanatının bir motifidir. Aynı zamanda Hitit Anadolu, Levant (Eski çağda ege ve Akdeniz kıyıları), Bactria (Orta Asya'nın eski bir bölgesidir ve Hindu Kush Sıradağları ile Oxus Nehri arasında, bugün genellikle Amu Darya Nehri olarak adlandırılır) ve İndus Vadisi'nde de (Güney Asya'da) bulunur. Genellikle boğaya taparcasına sevmek ile bağlantılı olarak yapılan bir ayın tasviri olarak yorumlanır. Bu ritüel bir boğa üzerinden akrobatik bir atlama şeklinde olur. Atlayacak kişi boğa boynuzlarını yakaladığında, boğa, boynunu yukarı doğru çeker ve Parante/salto ve diğer akrobatik gösteriler ya da akrobatik uçuşları gerçekleştirmek için gereken ivmelenmeyi verir (<http://www.lifeberrys.com>).

Minos uygarlığının yükseldiği Girit'in hâkimiyet altına alınması zaman aralığında (Milattan önce 1600-1450 yılları) gelişen sosyal ve askeri ilişkilerle Avrupa kıtası üzerinde ilk yüksek kültürü geliştirmiştir (Yıldırım,2014:555-570). Spor da, karakteristik özelliklerinden biri "yarışmacı temel tutum" olan dönemin aristokratik yaşam tarzı ve dünya görüşünün doğurduğu sosyal bir olgu olarak Batı coğrafyasında ilk kez Girit-Miken Kültürü'nde ortaya

çıktı. Bu kültürde, fiziksel performansa yüksek değer veriliyor ve spor yarışmaları performansın sergilenmesine imkân tanıyordu (Bohus, 1986:18). Avrupa'nın ilk uygarlığı Tunç Çağı'nda Girit ve Ege adalarında ortaya çıkmıştır. Uygarlık, efsanevi kral Minos'un adıyla anılır. Milattan önce 2000'de Knossos, Phaistos ve Mallia'da ilk büyük saraylar (ortalarında avlu bulunan çok katlı binalar) inşa edildi. Bu binaların duvarlarındaki fresklere zamanın ressamı tarafından zarif ve huzurlu bir hayat resmedilmiştir. Bu fresklerde çiçekler, kuşlar ve yunus balıkları tarafından çevrelenen, uzun ve fırfırlı giysiler ve zarif saç modelleriyle göğüsleri açık kadınlar ile etek giyen temiz ve tıraşlı erkekler betimlenmiştir. Çok sayıda boğa imgesi ve duvar resimlerinde görülen yaygın bir oyun yada ayin olan boğa dansının ortaya koyduğu gibi boğa kültürü belirgin bir şekilde Girit inancının merkezinde yer alır (<https://arkeo284.wordpress>). Kadınların anfi şeklindeki sıralarda danslar ve boğa oyunlarını izledikleri duvarlara resim edilmiştir (<https://www.edebiyatvesanatakademisi.com>). Silah sanatı ve jimnastik Yunanistan'a Girit'ten geldiği belirtilir (Çetin,2015:149-457).

Bu çalışmada Girit ve Minos uygarlıklarında yapılan sporlar ve saraylardaki yansımalarının belirlenmesine çalışılmıştır.

GELİŞME VE SONUÇ

Girit-Miken Kültürü'nde fiziksel performansa çok önem veriliyordu (Bohus, 1986:19). Bu, sportif yarışmalarda performansın kıyaslanması anlayışının olimpiyatlardan çok önceki devirlerde, henüz Miken uygarlığında uygun ve yaygın olduğuna işaret etmektedir. Yarışmacı aristokratik yapı, rekabetin en keyifli ve barışçıl biçimi olan spor türlerini zenginleştirmede Girit, Mısır ve Anadolu gibi çevre kültürlerin spor kültürel birikimlerinden besleniyordu (Sinn, 1996:17). Girit veya Minos uygarlığında çeşitli kaplarda, mühürlerde hatta saray duvarlarında dans eden figürler rastlanmaktadır. Bayramlar danslarla kutlanıyordu. Dans ele geçen buluntulara göre en önemli dinsel törenlerden biri sayılmaktadır. Bayram zamanlarında ateş yakmak, salıncakta sallanmak sık yapılan törenler arasındaydılar. Ele geçen tasvirler göre boğa oyunları da yılın belli zamanları yapıyor ve önemli bir yer tutuyordu (<https://www.dunyadinleri.com>). Girit Adası'nda sağ ellerinde eldiven olan gençlerin boks yaptıklarını gösteren Milattan önce 1500 yılına ait freskler bulunmuştur. Girit'te tunç çağında yapılan bazı sporların daha önce Suriye'de de yapıldığı elde edilen kalıntılardan anlaşılmıştır (Sipahi, 2001:107-125; Tekin ve Tekin,2014:121-140). Bronz boğa ve akrobat ve ana freskin kendisi akrobatlar ile çok benzer bir şekilde giyinmiş dörtgen bir boğayı tasvir eder. Ayrıca tüm sporcuların uzun tüylere sahip oldukları görülebilir. Boğa üzerinden atlama ile ilgili olarak

Minos uygarlığından gelen kanıtlar, arkeologların modellerini doğrulamak için daha fazla aramaya çalıştıkları için çok güçlü ve anlaşılırdı. Minos uygarlığında insanlar atlama ve diğer akrobasi biçimlerini sergilemek için boğalar kullanmıştır. Bu uygarlıkta insanlar güçlerini ve hünelerini göstermek için boğalar üzerinde sportif hareketler yapmışlardır. Minoslular, dini törenlerle boğa üzerinden atlamaları çok yapmışlardır. Bu organizasyonlarda seyirciler vardır. Arkeolojik kanıtlara göre, Minos uygarlığındaki insanlar kişisel eğlencelerini gerçekleştirmek için olayları organize eden ilk kişilerdi (<http://sosat77.tripod.com>).

Giritli gemilerdeki freskler, duvar resimleri ve süs eşyaları Saraylar etkileyici bir spor dalına tanıklık etmiştir. Dans ve araba yarışlarının boks ve güreş maçlarının tanıtımı Şekil 7’de görülmektedir. Oynanan sporlar antik sporların çeşitliliğine katkıda bulunuyor. Yerel bir özellik boğa üzerinde jimnastik yapıyor gibi görünmektedir (Şekil 1,6). Şekil 1’de Toreador freski: Minos uygarlığının en önemli dinsel simgesi boğadır. Boğa oyunu ile ilgili pek çok sayıda sanatsal temsil vardır. İşlevi ve amacı hakkında çok az bilgiye sahibiz. Dini yorumlar vardır (örneğin, doğurganlık ritüelleri). Sarayın avlusunda (Knossos Sarayı) yapıldılar. Boğadan kim kurtulduğunu bilmek istersek muhtemelen rahipler ve genç erkekler olduğunu düşünebiliriz (<https://www.slideshare.net>). Şekil 1’deki resim Fresk Knossos Sarayı'nın taş çeşme avlusunda bulunmuştur. Ünlü boğa oyunlarından bir anı tasvir etmektedir. Akrobatlar ya da sporcular boğanın boynuzlarından tutup üzerinden takla attıktan sonra tekrar yere iniyorlar. Minos freklerinde erkekler kırmızı, kadınlar beyaz renge boyanırlarmış. Burada beyaz renkte görülen erkek figürlerinin büyüdüklarini göstermek için boğa ile güreşen ergenler olduğu düşünülüyor. Spor tarihinde bir hayvanın üzerine atlamak ve zıplamak veya atlamak tarih öncesinden günümüze devam eden bir gelenektir (Binicilik gibi). Hayvanların askeri önemi nedeniyle (at ve fil) bu spor hiç şüphesiz teşvik edildi. Bu sporların dinsel törenlerin bir parçası olduğu anlaşılabilir. Antik çağların diğer kültürlerine bağlanabilir. Süslemeler gösteriyor ki Performanslar halk tarafından ve daha büyük şenliklerle iyi karşılandı. Şekil 8’de Boks yapan çocukları betimleyen fresk, Milattan önce 1500 dolaylarında yanardağ püskürmesi sonucunda harap olan ege adası Thera’da bulunmuştur. Bu püskürmenin Minos uygarlığını büyük ölçüde çökerttiği düşünülmektedir. Knossos Sarayı Duvar Resimleri (Şekil- 8) Üzerinde Boksör Betimlemesi bulunması boks sporunun saraylara kadar girdiğinin ifadesi olabilir (İmamoğlu ve ark.,2018:80). Şekil 9’da Dans eden bir kadın figürü dans veya halk oyunlarının orijini olarak kabul edilebilir. Şekil 11’ de Boğa ile giden bir adamı tasvir ediyor. Şekil 4’de dökme bronz grubu, bir boğa başı üzerinde akrobatik bir şeyler gösteriyor. Yaklaşık Milattan önce 1700-1450 yıllarına ait olduğu sanılıyor. Yüksekliği 11,4 cm'dir. Şekil 2’de Boğanın başını tutmaya çalışan

akrobatlar veya salıncakta sallanan çocuk gibi görülmektedir. Şekil 10'de bir boğa atlayıcısının fildişi bir heykelcik, muhtemelen boğa sıçramasını betimleyen üç boyutlu bir kompozisyonun parçasıdır. Knossos'tan ele geçirilen yeni Saray dönemine tarihlenmektedir. Şekil 3'de Geç Prepalatial dönemine tarihlenir. Milattan önce yaklaşık 2000–1900 yıllarına ait olduğu sanılıyor. Üç insan figürü boynuzlara yapıyor ve merkezi figür boğa başıyla düzleşmiş durumdadır. Boğa üzerinden sıçrama yada boğa yakalamayı tasvir edebilir. Şekil 1'de Minos Uygarlığının en öne çıkan kenti Knossos'da bir kazıda bulunan fresk: Bir boğanın üzerinden atlayarak dinî görevlerini yapan kişiler. Koyu tenli kişi erkek, beyazlar kadın olduğu görülmektedir. Girit kültüründe, boğa her yerdedir. Boğa boynuzları Minos tapınaklarının üstünü süslemiş ve Knossos, Mallia ve Phaistos'ta sarayları dekore etmiştir. Milattan önce 14. yüzyılın başlarına tarihlenen Hagia Triada lahitleri kurban edilmeye hazırlık olarak küçükbaş hayvanların beslendiğini göstermektedir. Altın yüzüklerden terakota figürlerine, taş mühürlere fresklere, kabartma görüntülere kadar her türlü ortamda boğa görüntüsü Minos uygarlığı dünyasına etki etmiştir. Ayrıca, Neopalatial Knossos'un resimsel bezemesinde boğaların ve boğa üzerinden atlayan figürlerin belirgin bir şekilde betimlenmesi vardır. Saray kompleksinin merkezine giden büyük girişler ve duvarları boğa resimleri ve boğa ile mücadele resimleri ile süslenmiştir. Hagia Triada'nın boksör ve boğa üzerinden atlayan sahneleriyle kabartması yapılan boksörlerin içme kaplarının boş olduğunda 1 kg ve dolu olduğunda 3 kg ağırlığında olduğu tespit edilmiştir. Seramikler, mühürler, halkalar, fildişi figürler ve fresklerde gösterilen boğa üzerinden atlamalar çeşitli tasvirlerle ilişkin sonuçlara dayanır. Bu sanatsal temsillere dayanarak, atlayıcının yaklaşma aşaması, boynuzları kavrama aşaması, sırtından atlaması ve yere konma aşamaları tasvir edilir. Boğa üzerinden sıçramalar atlama ve jimnastikte kulplu beygir hareketlerini andırmaktadır. Minos saraylarının karakteristik nitelikleri, genellikle Minos boğaları ile mücadele edilen spor yerleri olarak kabul edildi. Çizilen sahnelerin çeşitliliği ve özgünlüğü aslında gerçek performanslara işaret ediyor. Yani değişik sporları yaptıkları söylenebilir. Minos uygarlığındaki boğa güreşi benzeri Fransa'nın güneybatısındaki boğa güreşi versiyonuna benzemektedir. Bu resimlerde ana tema atletizm ağırlıklı olduğu düşünülmektedir. Minos boğaları üzerinden sıçramaların yüksek statüdeki genç erkekler tarafından gerçekleştirilen bir performans olarak görülmesi gerektiği ileri sürülmüştür. Bu boğaların spor amaçlı eğitildikleri sanılmaktadır (Kyle,2014:38-42).

Minos toplumunda sosyal hiyerarşiyi tanıtmak ve güçlendirmek için çalışan eylemlerde bulunan yüksek statülü gençler yanında Giritli boğa güreşçileri aynı zamanda insanları eğlendirmek amaçlarını da gerçekleştiriyorlardı. Boğa güreşi saraylarda tören

merkezleri olarak yer aldı. Boğa ile güreşler saraylarda gösteri amaçlı tasarlandığı belirtilir. Saray Kompleksi içindeki freskler, orada meydana gelen performanslara rehber olarak okunabiliyorsa, sarayların gittikçe artan hiyerarşik bir toplum için odak noktaları olduğuna inanmak için her türlü sebep vardır. Buralarda hasat festivalleri gibi dini kutlamalar önemli sosyal etkinliklerdir. Yine Saray dönemi boyunca Knossos, Mallia ve Phaistos'taki batı cephelerinde kesme taş işçiliğinin birleşiminde Fibonacci dizisi gibi karmaşık orantılı şemaların kullanılmasına yönelik kanıtlar da vardır. Şimdiye kadar on tane denilen Knossos replikası halkalarından elde edilen elli üç mühür, bu on altı tane boğa atlayışı ile tasvir edilmiştir. Ritüellerin ideolojik önemi her şeyden önemlidir. Knossos, Girit'in kültürel hâkimiyetini savunmuştur. Boğa üzerinden atlama Minos yaşamının merkezinde kendine yer edinmiştir. Boğa üzerinden atlama ve boğa güreşi uygulamaları Tunç Çağı sonundan önce Girit'in dışında olduğunu öne sürenlerde vardır. Örneğin Milattan önce 17. Yüzyılda tarihlenen Suriye'deki Alalakh'ta bulunan mühürler buna işaret eder (<https://www.penn.museum>). Avrupa'nın ilk büyük uygarlığı olan Girit, Milattan önce 16. yüzyıl başlarında birdenbire yok olduğu belirtilir. O dönemin sayaları yıkıldığı gibi sporları da elbette kesintiye uğradı. Şekil 17'de Katılımcıların çoğunun göğüslerinde bir yumruk çıkarma şekli vardır. Bu dinsel olayla bağlantılı bir jest olarak görülebilir. Bu jest boksörlerin figürlerinde de bulunmaktadır. Minos kültüründe fiziksel egzersizler, boks maçları, dans, güreş, araba yarışı yarışları, Boğa ile özellikle önemli bir oyundu. Akrobatik boğa üzerinde atlama yaygın idi. Boğa'nın İspanyollarda olduğu gibi öldürüldüğünü ileri sürenler vardır. Boğa üzerinde akrobatik atlayışlar yapıldı ve büyük seyirci kitlesi vardı. Kültürel törenler, eğlence ve askeri hazırlık sporda motive eden nedenler arasında idi (www.sportstudenten.at/). Minos uygarlığının yaşam tarzı ve aktiviteleri uzun süredir tartışmalı bir konu haline gelmiştir. Çünkü kısmen sınırlı miktarda mevcut bilgi ve Sir Arthur Evans'ın Minoica'sının geçmiş onayı vardı. Erken Minos ve Orta Minos dönemlerine ait silahlarla ilgili son zamanlardaki çalışmalar, Minos uygarlığında kısa menzilli, orta menzilli ve uzun menzilli silahları savaşın kanıtı olarak incelemiştir (Branigan 1999:87-94; Molloy 2010:403-428). Bireyler arasında güçlü bir birlik kuvveti ve bireysel kazanma fırsatı olsa da prestij, spor, savaşa aşına bir kültürden kaynaklanan savaşçı eylemlerin toplumsal yaygınlığını ifade eder. Bu nedenle, daha yoğun ve tehlikeli spor, savaş gibi davranışların daha büyük hevesinin bir göstergesi olabilir. Savaş ve spor ifadesinin bu benzerliği, bir karşılaştırma temeli olarak kullanılabilen benzer bir temsil oluşturur (Sipes 1973:64-86). Minos uygarlığı, sanat ve malzeme kültüründe tasvir edildiği gibi, saray dönemlerinde bir dizi şiddet ve ekstrem sporlara sahne olmuştur. Boks ve boğa sporları Minos uygarlığında şiddete dair dramatik ama tehlikeli

bir görüş sergilemektedir. Boksun, Minos'un belgelerinde iki ayrı parça içinde en iyi örnekleri vardır. İlk ve en önemli olanı Akrotiri'nin “Boks Çocuklar” freskidir, Milattan önce 1600. Bu görüntü, boks eldivenleri olan iki gencin, Minoan uygarlığının ilk kez kullanmış olabileceği ve dövüşün ortasında birbirleriyle yüz yüze geldiklerini gösteriyor. Aynı zamanda, Hagia Triada'da bulunan “Bosör vazosu” olarak adlandırılan siyah bir soya taşı rhytonu, Milattan önce yaklaşık 1500 yılında, çeşitli sıkıntı ve kavga sahneleri tasvir eden dört kabartma bölümü vardır. Bu rhyton, aktif boks sahnelerinin yanı sıra, hem savaşçılardan hem de onlardan korkmayı amaçlayan boğalardan kaçan bireylerin sahneleriyle karakterizedir (Murray 2010:1492-1650). Bu iki kutuplu sakin spor ve sıkıntılı kavga sahneleri, Minosluların aktif olarak katıldığı bir spor ve şiddet yelpazesi sunuyor. Boğa sporları, Knossos'ta üç kişinin tasvir ettiği “Toreador” veya “Bull Leaping” freskolarında en ünlüsüdür; biri boğaların her iki tarafına tutunurken, tek bir kişi boğaların arkasına sıçramaya çalışır. Eski Yunanlılardan önce spor ve şenlikler: Elit genç Minos erkeklerin başlattığı performansları olarak sahnelenmiş olan Büyük Saray Çağ'ında (Milattan önce yaklaşık 1650-1450), ilgi çekici bir dizi spor aktivitesi vardı. 1450–1400 yıllarında Minos uygarlığının bazı sporların Yunan tasvirleri üzerindeki etkisi mümkün görünüyor. Arkeolojik kanıtlar heyecan verici olsa da, Minos uygarlığında insanların bazı etkinlikleri (atletizm vs) bildiğini gösteriyorlar. Antik Yunan atletizminin öncüleri olarak görülebilirler. Girit merkezli ve Knossos'taki büyük saray kompleksi Thera, Minoans gibi en yakın adalar, sanatta temsil edilen en üst sınıflar, eğlence ya da kült aktiviteler gibi fiziksel eğlencelere aşina olmuştur. Knossos'taki merkez avlu, belki de bir performans alanı ve minyatür “Grandstand Fresco” olarak görev yaptı. Milattan önce 1500 hem erkek hem de kadın olmak üzere çeşitli aktiviteler izleyen çok sayıda animasyonlu izleyiciyi resmetmektedir. Saray kompleksinin kenarında bir “tiyatro bölgesi” vardır ve akrobatlar ve dansçılar genellikle değerli taşlar üzerinde ve pişmiş toprak ve bronz heykelciklerde görülür. Bu tür sahnelerin yankıları daha sonra Homer'ın Aşil Kalkanı'nın tanımını etkilemiştir. Bu da Daidalos'un Kral Minos'un kızı Ariadne'de Knossos'ta dans pisti yaptığını söyler. O kılıç kemerlerinden asılı bıçaklar, iki akrobat ve çok sayıda seyircinin yanı sıra çelenk takan genç erkeklerle birlikte, garip bir koro dansı sahnesini anlatıyor. Bununla birlikte dans ve akrobasi, rekreasyonlar, ayinler ya da profesyonel performanslar yeni değildi (Kyele,2014:38-42; Kornexl,2010/2011:61-66).

Boksör rhyton ve koşucu halkası: Sir Arthur Evans 1899'da Knossos'taki saray kompleksini keşfettiğinde, “Minos” kültürünü aradı ve insanları sakin ve yumuşak olarak gördü; ama siyah bir steatit libation rhyton Hagia Triada'dan (Knossos'un güney batısında) yaklaşık 1550 kişi örgütlü şiddete sahne oluyor. “Boxer Rhyton” un, yıpranmış parçalardan ağır

bir şekilde restore edilen dört kaydı, erkekleri kılları ve codpieces'leri, akan saçları ve tipik olarak Minos fiziklerini resmediyor. Bazı figürlerin diz altında bir tür bacak sargıları vardır ve bazıları mantıklı olarak diğerini yenen bir figürle çiftler olarak tanımlanabilir. Üst kayıtlar birbirini boks eden iki kişiyi içeriyor ve bir kolunu onları boksör gibi görünen diğer üç erkekten ayırıyor. Minoan boks da bir freskoda tasvir ediliyor. Thera'daki Akrotiri'den yaklaşık 1625, boks eldivenli iki genç figürü (sadece sağ ellerinde), kemerleri ve maviyi gösteren çıkıntı yapan saçaklı kapaklar vardır (Şekil 8). Bilim adamları şimdi, etkileyici mücevher ve becerinin bulunduğu soldaki figürün baskın ve sosyal olarak üstün olduğu konusunda hemfikirler. Sağlam, yaralama niyetiyle yoğun atletizm değil, uygulamalardan biri gibi görünüyor. Belki de boksörler bir insiyatif performansının bir parçası olarak daha güçlü bir maç için hazırlanıyorlardı. Yunan boksörlerin veya gladyatörlerin Roma mozaği resimlerinin kanla ilgisi yokken, Minos boks sahneleri yüksek düzeyde bir şiddete de tolerans gösterdiklerini gösteriyor. Rhyton'un ikinci kaydı boğa sığramasını gösteriyor. Üçüncü sicilde, ön kol korumaları ve yastıklı elleri olan dört kasklı adam, yerde iki dik ve iki, boks gibi görünüyor. Dördüncü sicil kaskı olmayan ancak sarılı bileklere sahip figürlere sahiptir. Sol kollarının savunmacı bir poz ile yükseltilmiş iki dik dururlar. Düşmüş bir rakip olan başka bir figür, arka tarafında, dördüncü ise omuzlarına bacaklarını havada bıraktı. Boksörlerin çiftleri seçkin genç Minoslar gibi gözüküyor ve kare başlıkları olan farklı Minoan sütunlarının dahil edilmesi bir saraysal bağlamı gösteriyor, bu yüzden sahneler, eğer ardışık olarak okunduğunda belki de bir performans programları yapıldığını tasvir ediyorlar (Kyele,2014:38-42; Kornexl,2010/2011:61-66). Ancak boğa sığrayan sahneler çarpıcı bir şekilde bol ve Knossos'a atıfta bulunan ya da Knossos'a atıfta bulunan pek çok oyun kanıtı geldiği için Knossos muhtemelen bu tür oyunlar için tek merkezdi. Boğalar, sıklıkla tanrıçaların dünyası olarak yaygın güç ve doğurganlık sembolleridir. Yaban boğalarının muhtemelen erken zamanlarda avlanması veya yakalanması gerekiyordu ve Mısır'da olduğu gibi, boğaları kontrol etme veya öldürme kabiliyeti de iktidar ve otoritenin bir işaretiydi. Neopalatial Knossos, Boğa sahnelerine sahip beş orijinal panelden oluşan restore edilmiş bir panel olan Evans'ın ünlü "toreador fresco" da dahil olmak üzere, provizyonla yerleştirilmiş fresklerde (özellikle resmi giriş yollarında ve şenliklerde) boğa resimleriyle doluydu. Evans'ın tanınmış geleneksel yorumuyla tablo, genç bir erkeği kırmızı renginde ve beyaz ise iki genç kadın asistanını, 5 tane de kuşaklı kertenkelesini gösteriyor. Rakamlar, bir boğa sığraması gerçekleştirir veya aşamalarını anlatır. Boğa boynuzlarını yakalamayı, sırtına ve sırtından zarafetle girmeyi ve iniş yapmayı içerir. İlgili tasvirler, Minosluların boynuzlarını kavratarak ve başlarını aşağı çevirerek boğalara el

koymaya ya da el koymaya çalıştıklarını gösteriyor. Boğalarla karşılaşan insanlarla sahnelerin farklılıkları, Minoan resminde ve çömlek, mühür taşları ve halkalar tarafından çokça tasvir edilmiştir. Altın bir yüzük üzerinde muhteşem bir tasvir yaklaşık milattan önce 1550–1500 (Şekil 1,19), bir atlama telini, toreador freskodaki merkezi şekle benzer bir duruşta göstermektedir. Bu yüzüğün, boğa altında düz bir yüzey önermek için “koşucu yüzüğüne” benzer yatay bir çift bandı da vardır. İlk örneklerden tasvirler devam ediyor yaklaşık 1900 sayısız örnek yaklaşık 1600–1350 yıllarına aittir (Kyele,2014:38-42; Kornexl,2010/2011:61-66). Evans (1930) bu sahneleri “Minos kovboyları” ile “boğa oyunları” olarak adlandırdı, ancak daha sonradan gelen araştırmacılar Minosların boğalarla hayranlık duydukları anlamdaki daha derin anlamları görüyorlar. Boğa atlamasının teknikleri ve önemi hala tartışılıyor. Metotlar, görünüşte, boynuzların önden sıçramasını, yukarıdan yüksek bir sıçrama, yanlardan bir tonoz, boynuzlarla boğuşma ve daha fazlasını içerir. Bazı sahneler, bir boğa altında veya yakınında zeminde secde yatan başarısız bir figür tasvir eder. Tam olarak nasıl ve ne gibi başarılar elde edilebileceğini sorgulama (Minosların uyuşturulmuş, uysal veya eğitilmiş boğalar kullanıp kullanamayacağı, köreltilmiş boynuzlu boğalar, asistanlar veya sıçrayan platformlar gibi yardımcı sahneler olsun) yanlış yönlendirilmiştir. Eski boğa sıçraması gerçekleştirildi, ancak İspanya, Portekiz ve Fransa'daki benzer modern başarıların örnekleri ya da benzer tehlikeli şeyler yapan modern rodeo palyaçoları, atlayışların tam olarak moderlerin yeniden inşa edildiği gibi yapıldığını kanıtlamaz. Boğa sporları, maraton koşusu veya gladyatör eğitim olsun, deneysel arkeolojiyle olan modern dalgalanma, eski kanıtlarımızın sınırlarını tam olarak çözemez. Daha iyi bir soru, boğa sporlarının neden sahnelendiği. Bu, dini bir ritüel, bir eğlence, bir yarışma, bir kan sporu, sahnelenen bir avlanma, baştan çıkarıcı bir ayin, iktidarın politik bir ritmi, özgün bir insan kurbanının stilize bir versiyonu, hatta astral bir takvimde takımyıldızları için bir alegori miydi? Katılımcılar gönüllü seçkin erkeklerden mi, cesur genç erkeklerin cesaretlerini, profesyonel akrobatik sanatçıları mahkemede mi gösterdiklerini mi, yoksa tehlikeli bir çile geçiren esirleri mi? Bu konuda kesin bir şey söylenemez (Kyele,2014:38-42; Kornexl,2010/2011:61-66).

Tarihi Belgeler ve Resimler

Şekil 1-Knossos Sarayı'ndan Girit boğa oyunları

Şekil 2-Boynuzlara yapışan küçük figürler ile boğa başlıklı içecek kapları,Koumasa, Girit, Milattan önce 2000 yılları civarında.

Şekil 3-Boğa başlı figürler

Şekil-4: Fresklerde asil Minos kadınları (Milattan önce 1500), Fresco at Knossos, Agia Triada, Koşan insanlar/Atletizm

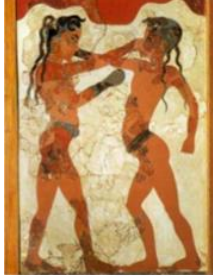
Şekil 4- Bir boğa üzerinde akrobatik bir atlama tasvir, Milattan önce 1500 dolaylarında, Girit.

Şekil-6-Bir boğa üzerinde sporcunun uzun atlaması, Milattan önce 1500 dolaylarında, Girit

Şekil 7: Steatite talk / wax hunisi, Hagia Triada, yumruk savaşı, Boğa oyunları, Girit, Milattan önce 2000.

Şekil 8- Knossos Sarayı Duvar Resimleri: Yumruklaşan çocuklar Sağ elde boks eldiveni vardır. (Minoslu boksörler) Milattan önce yaklaşık 1500, Akrotiri (Thera), Atina arkeoloji müzesinden

Şekil-9:Fresklerde asil Minos kadınları.

Şekil -10:Boğa üzerinden atlama: Milattan önce 1600-1500.

Şekil 11: Bir akik lentoid mühür, yaklaşık Milattan önce 1500-1300 yılları arasında Minoan Girit kültürüne ait.

Şekil-12: Bir boğaya ait bu pişmiş toprak heykelcik, Milattan önce 1300 yılları, Rodos'ta Ialysus.

 <p>Şekil 13:Knossos'taki Küçük Saray'dan İçme kapı. Milattan önce yaklaşık 1450-1400. (Sonradan restore edilmiştir).</p>	 <p>Şekil-14: Boğa başları şeklindeki altın kolye ataşmanları, Milattan önce yaklaşık MÖ 1350-1300 yılları, Hagia Triada.</p>	 <p>Şekil- 16: Minos Sarayı'ndan "akrobatın rotasının şematik taslağını" boğa sıçramasına neden olan hareketlerin sırası</p>
 <p>Şekil-17: "Harvester Vazo" üzerinde bir şükran günü alayı. Girit, Phaestos sarayının yakınında, Hagia Triada'daki bir villadan siyah steatit (Milattan önce 1500), Arkeoloji Müzesi, Kandiye, Girit, Yunanistan,</p>	 <p>Şekil-18: Minos freskleri, bu kültürü gösterir, boğalar üzerinden atlama</p>	 <p>Şekil-19: Minoslu bir gencin açık havada boğa üzerinden geçişi (Milattan önce 1600 - 1450), Herakleion arkeoloji müzesinden.</p>
 <p>Konossos saray duvarından</p>	 <p>Kadınlar geçidi: Santorini Adası'nda, akrotiri antik kenti. " Minos" Akrotiri'nin freskleri (Milattan önce 5000)</p>	 <p>Minos uygarlığından bir duvar resmi, bir Miken ile at ve yaban domuzu av köpeği, Milattan önce 14 ve13. yüzyıl</p>

Sonuç olarak Girit uygarlığından kalan görsellere göre sportif gösteriler organizasyonel olarak yapılmış ve seyircileri bulunmaktadır. Gösterilerde boğa ile mücadeleler ön planda tutulmuştur. Boğa güreşi dışında diğer sporlar olarak birçok sanatsal temsiller ile mücadele sporları (boks, mücadele; kik boks, karate, tekvando, maytai vs) yaygındır. Çocukların görüntüleri ve boks müsabakaları ardır. Diğer sporlar olarak: Koşma, avlanma, balık tutma, dans etme ve halk oyunları sayılabilir.

KAYNAKLAR

1. **Branigan, K. (1999).** The Nature of Warfare in the Southern Aegean During the Third Millennium B.C., in R. Laffineur (Ed.). "POLEMOS. Le contexte guerrier en Égée à l'âge du Bronze" Actes de la 7e Rencontre égéenne internationale, Université de Liège, 14-17 avril 1998. pp. 87-94.
2. **Bingül A.,(2013).** Antik Dönemde Gymnasiumun Önemi Ve Pergamon Gymnasiumu, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji Ana Bilim Dalı Klasik Arkeoloji Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Konya
3. **Bohus J. (1986).** Sportgeschichte: Gesellschaft und Sport von Mykene bis heute. München, Wien, Zürich: BLV.
4. **Çetin E.,(2015).** The First Article About Sports In Turkish Press: Ali Ferruh Bey and His Article Named "Fencing", International Journal of Social Science, Number: 37, p. 149-157
5. **İmamoğlu G., Gönülateş S., İmamoğlu O., (2018).** Sanatsal Tasvirlerde Bazı Sporların Kökenleri, Uluslararası Herkes için Spor ve Welnes Kongresi Özet Kitabı, Antalya
6. **Korkmaz, S., (2013).** Spor Müzelerinin İşlevleri ve Bir Spor Müzesi Taslağının Yönetmelik Açısından Oluşturulması, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müze Yönetimi Programı Yüksek Lisans Tezi
7. **Kornexl E. (2010/2011).** Geschichte des Sports, Geschichte des Sports und anderer Bewegungskulturen, sport1.uibk.ac.at/lehre/.../Geschichte%20WS10-11.pdf,61-66
8. **Kyle D.G.,(2014),** Sport and Spectacle in the Ancient World, John Wiley & Sons, Ltd, The Atrium, Southern Gate, Chichester, West Sussex.
9. **Molloy, B. (2010).** Swords and Swordsmanship in the Aegean Bronze Age. American Journal of Archaeology, 114(3), 403-428.
10. **Murray, S. R. (2010).** Boxing gloves of the ancient world. Journal of Combative Sport, 1492- 1650.
11. **Sevda K.,(2013).** Spor Müzelerinin İşlevleri ve Bir Spor Müzesi Taslağının Yönetmelik Açısından Oluşturulması, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müze Yönetimi Programı Yüksek Lisans Tezi
12. **Sinn U. (1996).** Sport in der Antike: Wettkampf, Sport und Erziehung im Altertum. Würzburg: Ergon.
13. **Sipahi T., (2001).** "New Evidence From Anatolia Regarding Bull Leaping Scenes in the Art of the Aegean and the Near East", Anatolica, (27), s. 107-125.
14. **Sipes, R. G. (1973).** War, sports and aggression: An empirical test of two rival theories. American Anthropologist, 75(1), 64-86.
15. **Tekin A., Tekin G., (2014).** Antik Yunan Dönemi: Spor Ve Antik Olimpiyat Oyunları, Tarih Okulu Dergisi (TOD), Yıl 7, Sayı XVIII, ss. 121-140.
16. **Tomay B, Değirmencioğlu H., (2017).** Antik Çağda Anadolu'da Spor Turizmi, Süleyman Demirel Üniversitesi Yalvaç Akademi Dergisi, 2 (2) : 9-21
17. **Yıldırım İ., (2014).** Antikiteden Moderniteye Olimpiyat Oyunları: İdealler ve Gerçekler, Hece (Batı medeniyeti Özel Sayısı), 18 (210-212): 555-570.
18. https://www.slideshare.net/lampetini/ss-presentation-952002?next_slideshow=1
19. <https://arkeo284.wordpress.com/2016/02/14/girit-minos-uygarligi/>
20. <https://www.edebiyatvesanatakademisi.com/resim-sanati/resim-sanatinda-minos-ve-miken-medeniyetleri-19242.aspx>
21. <https://www.penn.museum/documents/publications/expedition/PDFs/53-3/mcinerney.pdf>
22. https://www.dunyadinleri.com/dunya-dinleri/eski-uygarlik-ulke-dinleri/oku_minos-uygarligi-eski-girit-dini
23. www.sportstudenten.at/.../Fragenkatalog_Sportgeschichte.pdf
24. <http://www.lifeberrys.com/holidays/4-ancient-sports-that-are-too-crazy-for-modern-world-11676.html>